

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารสุขภาพของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งศึกษาแนวคิดในการผลิตรายการสุขภาพปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอรายการสุขภาพ และปัญหา อุปสรรคในการผลิตรายการสุขภาพที่นำเสนอทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย จำนวน 5 รายการ คือ รายการคนสู้โรค จำนวน 12 ตอน รายการสถานีอนามัย จำนวน 4 ตอน รายการขบวนการไร้พุงจำนวน 6 ตอน รายการชีวิตที่ออกแบบได้จำนวน 5 ตอน และรายการเพศฆาตเงียบ จำนวน 5 ตอน รวมทั้งหมด 32 ตอน ซึ่ง ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากเทปบันทึกการโทรทัศน์ และการสัมภาษณ์เจาะลึกข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยและผู้ผลิตรายการสุขภาพตามข้างต้นโดยนำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดแยกประเภท จัดกลุ่ม และทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประเภทกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษครั้งนี้ ผู้ศึกษาต้องการข้อมูลจากผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยและผู้ผลิตรายการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการสุขภาพของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ดังนั้น ผู้ศึกษาจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) จากกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

1.1 นางพวงรัตน์ สองเมือง ตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายรายการ สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

1.2 นายบุตรรัตน์ บุญพรม ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

2. ผู้ผลิตรายการสุขภาพที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

2.1 นายประวิทย์ คงขวัญรัตน์ ผู้อำนวยการผลิตรายการคนสู้โรค สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

2.2 นายสมพร มูลสาร หัวหน้าผู้อำนวยการผลิตรายการสถานีอนามัย โดยมูลนิธิพันธกิจ พระพร (ไทย) (CBN: Christian Broadcasting Network)

2.3 นายโกศล รัตนสุธาวัดี ผู้อำนวยการผลิตรายการขบวนการไร้พุง โดยบริษัท ชูเปอร์จิ๋ว จำกัด

2.4 นางนงเยาว์ ดาบคม ผู้อำนวยการผลิตรายการชีวิตที่ออกแบบได้ โดยบริษัท ทำดี มีเดีย จำกัด

2.5 นางสาวขวารี ผลดี ผู้ผลิตรายการเพชรฆาตเงียบ โดยบริษัท สมาร์ท ครีเอชั่น อินเตอร์มีเดีย จำกัด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ผู้ศึกษามีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย

1. เทปบันทึกรายการสุขภาพที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

เพื่อให้ทราบถึงวิธีการนำเสนอ เนื้อหา และรูปแบบของรายการสุขภาพในแต่ละช่วงเวลาออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยจำนวน 5 รายการ คือ รายการคนสู้โรค รายการสถานีอนามัย รายการขบวนการไร้พุง รายการชีวิตที่ออกแบบได้ และรายการเพชรฆาตเงียบ ซึ่งผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากเทปบันทึกรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศในเดือนมกราคม 2552 รวมทั้งหมด 32 ตอน นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาลักษณะของการนำเสนอของรายการ ซึ่งประกอบด้วย

- รูปแบบการนำเสนอ
- วิธีการนำเสนอ
- เนื้อหาของการนำเสนอ
- ผู้นำเสนอรายการ
- สถานที่
- อารมณ์และความรู้สึกในการนำเสนอ

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview)

เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับแนวคิดและนโยบายของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยในการกำหนดทิศทาง ลักษณะ วิธีการนำเสนอ ตลอดจนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ของรายการ อีกทั้งในด้านของการ

กำหนดวัน เวลา และระยะเวลาในการออกอากาศของรายการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ผลิตรายการต่าง ๆ นำไปออกแบบแนวคิดในการผลิตรายการสุขภาพ และทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอรายการต่าง ๆ ซึ่งผู้ศึกษาได้ตั้งคำถามล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์ และให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นและตอบคำถามอย่างอิสระ จำนวน 7 ท่าน ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

1.1 นางพวงรัตน์ สองเมือง ตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายรายการสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

1.2 นายบุตรรัตน์ บุญพรม ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

2. ผู้ผลิตรายการสุขภาพที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

2.1 นายประวิทย์ คงขวัญรัตน์ ผู้อำนวยการผลิตรายการคนสู้โรค สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

2.2 นายสมพร มูลสาร หัวหน้าผู้อำนวยการผลิตรายการสถานีอนามัย โดยมูลนิธิพันธกิจ พระพร (ไทย) (CBN: Christian Broadcasting Network)

2.3 นายโกศล รัตนสุธาดี ผู้อำนวยการผลิตรายการขบวนการไร้พุง โดยบริษัทซูเปอร์จิ๋ว จำกัด

2.4 นางนงเยาว์ ดาบคม ผู้อำนวยการผลิตรายการชีวิตที่ออกแบบได้ โดยบริษัททำดี มีเดีย จำกัด

2.5 นางสาวขวารี ผลดี ผู้อำนวยการผลิตรายการเพศผสมชาติเจียบ โดยบริษัทสมาร์ท ครีเอชั่น อินเตอร์มีเดีย จำกัด

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Secondary Data)

เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรายการสุขภาพของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ผู้ศึกษาได้ศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลทั้งในด้านกระบวนการผลิต วิธีการนำเสนอ เนื้อหาของ รายการสุขภาพผ่านทางสถานีโทรทัศน์ รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำเสนอของรายการ ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการนำมาใช้วิเคราะห์ผลการศึกษาโดย ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อันได้แก่

- หนังสือตำราเรียน
- บทความในนิตยสารและวารสารต่าง ๆ
- เอกสารทางวิชาการ
- ผลงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- แหล่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้มีการนำเครื่องมือมาใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลการศึกษา โดยมีเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์
 2. เทปบันทึกเสียง
 3. สมุดจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์
- กรอบแนวคิดในการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิดในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับการสื่อสารเพื่อสุขภาพที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

1.1 นโยบายของผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

1.1.1 การพัฒนา (Development)

ก. นโยบายของสถานีโทรทัศน์ในการสื่อสารสุขภาพแก่ประชาชนเป็นอย่างไร

ข. รายการสุขภาพที่ผลิตสามารถส่งเสริมหรือสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนได้อย่างไร

1.1.2 ความทั่วถึง (Universality) และความหลากหลาย (Diversity)

ก. มีการวางนโยบายในการนำเสนอรายการสุขภาพอย่างไร และกำหนดปริมาณหรือสัดส่วนของรายการเป็นอย่างไร

ข. มีนโยบายในการประชาสัมพันธ์รายการสุขภาพอย่างไร

ค. รายการสุขภาพที่ผลิตโดยสถานีฯ มีความเหมือนหรือแตกต่างจากรายการสุขภาพที่ผลิตโดยผู้ผลิตอิสระอย่างไร

1.1.3 ความเชื่อถือ ไว้วางใจได้ (Credibility) และปราศจากประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ก. การสื่อสารสุขภาพในปัจจุบันมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างไร

1.1.4 ความเป็นอิสระ (Independence) และความแตกต่างเฉพาะตัว (Distinctiveness)

ก. บทบาทของสื่อสาธารณะต่อการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนสามารถทำได้อย่างไร

1.1.5 การมีส่วนร่วม (Participation)

ก. รายการสุขภาพที่ผลิตสามารถมีส่วนร่วมในการช่วยแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนได้อย่างไร

1.2 แนวคิดในการจัดรายการสุขภาพของผู้อำนวยการฝ่ายรายการ สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย

1.2.1 นโยบายการเป็นสื่อสาธารณะ

ก. ปัจจัยด้านนโยบายของสถานีฯ มีผลต่อการจัดรายการสุขภาพอย่างไร

1.2.2 เงื่อนไขการสัมปทานและงบประมาณ

ก. ปัจจัยด้านเงื่อนไขการสัมปทานและงบประมาณมีผลต่อการจัดรายการสุขภาพอย่างไร

1.2.3 กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ

ก. ในการจัดรายการสุขภาพมีกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

1.2.4 ขั้นตอนในการจัดรายการสุขภาพ

- การคัดเลือกรายการ

ก. ในการจัดรายการสุขภาพของสถานีฯ มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนอย่างไร

ข. การคัดเลือกรายการที่ผู้ผลิตรายการแต่ละรายการเสนอเข้ารับพิจารณามีหลักเกณฑ์อย่างไร

- การจัดผังรายการ

ก. การจัดผังรายการสุขภาพในการออกอากาศเวลาปกติและการออกอากาศซ้ำมีหลักการอย่างไร

ข. มีหลักการในการกำหนดระยะเวลา ช่วงเวลา และวันที่ออกอากาศอย่างไร

- การตรวจสอบก่อนออกอากาศ
 - ก. มีการตรวจสอบคุณภาพ ความถูกต้อง และเหมาะสมของรายการ
 สุขภาพทั้งก่อนและหลังการออกอากาศอย่างไร
- การดำเนินการวิจัยและพัฒนา
 - ก. มีการสำรวจความต้องการของผู้ชมหรือไม่ อย่างไร
- แนวทางการพัฒนารายการสุขภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 - ก. รายการสุขภาพควรมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร เพื่อให้เป็น
 รายการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนมากที่สุด

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตรายการสุขภาพที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยของผู้ผลิตรายการต่าง ๆ

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตรายการสุขภาพ

2.1.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีผลต่อการผลิตรายการสุขภาพอย่างไร

ก. ปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบายของสถานีฯ การบริหารจัดการ และ
 ข้อกำหนดต่าง ๆ

ข. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

2.2 กระบวนการผลิตรายการสุขภาพ

2.2.1 ขั้นตอนการวางแผนการผลิต

ก. ก่อนการผลิตรายการมีการศึกษาข้อมูลอย่างไร

ข. มีการวางแผนในการผลิตรายการไว้อย่างไร

- วัตถุประสงค์ในการผลิต
- ชื่อของรายการ
- กลุ่มเป้าหมาย
- แผนปฏิบัติการผลิต
- ทีมงานและการมีส่วนร่วม
- งบประมาณ
- จำนวนตอนที่นำเสนอ

ค. การเป็นสื่อสาธารณะของสถานีฯ มีผลต่อการผลิตรายการสุขภาพ
 อย่างไร

ง. จากกระแสรักสุขภาพในปัจจุบัน มีผลต่อการผลิตรายการสุขภาพอย่างไร

จ. มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการผลิตแต่ละครั้งอย่างไร

ฉ. มีการวางแผนการใช้เทคโนโลยีในการผลิตอย่างไร

2.2.2 การนำเสนอรายการสุขภาพ

ก. รายการที่ผลิตมีรูปแบบและวิธีการนำเสนออย่างไร ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายอย่างไร

- เพราะเหตุใดรายการเพศฆาตเงียบจึงมีทั้งผู้ป่วยและนักแสดงแทนในการบอกเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์จำลองต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างไรและมีแนวทางในการเลือกวิธีการนำเสนอข้อมูลของผู้ป่วยแต่ละคนอย่างไร

- รายการขบวนการไร้พุงมีแนวทางในการคัดเลือกกิจกรรมต่าง ๆ ในตอนท้ายกห้องและท้ายก๊วนอย่างไร และมีผลต่อสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายอย่างไร

- หลัก 3อ. (อารมณ์, อาหาร, ออกกำลังกาย) มีผลต่อการนำเสนอรายการขบวนการไร้พุงอย่างไร

- ผลการทดลองและการวิจัยต่าง ๆ มีผลต่อการดำเนินชีวิตและสุขภาพของประชาชนอย่างไร

ข. ได้สร้างสรรค์จุดเด่นและความน่าสนใจในการนำเสนออย่างไร

ค. มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเรื่องที่จะนำเสนออย่างไร แต่ละตอนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันหรือไม่ และมีผลต่อสุขภาพของประชาชนอย่างไร

ง. การนำเสนอของรายการมุ่งให้ผู้ชมเกิดอารมณ์และความรู้สึกในขณะรับชมอย่างไร เพราะเหตุใด

จ. สถานที่ในการบันทึกรายการมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกอย่างไร และผลต่อการนำเสนออย่างไร

ฉ. วิธีการนำเสนอผ่านมุมมองต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ในรายการ มีผลต่อการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายอย่างไร

ช. พิธีกรหรือผู้ดำเนินรายการมีการคัดเลือกใช้หลักเกณฑ์อย่างไร จำเป็นต้องเป็นผู้มีชื่อเสียงหรือไม่ และมีผลต่อการนำเสนอรายการอย่างไร

ซ. มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ร่วมรายการอย่างไร (ทั้งบุคลากรทางสาธารณสุขและผู้ป่วยกรณีตัวอย่าง) และสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างไร

2.2.3 ขั้นเตรียมการผลิตรายการ

ก. ในการทำบทโทรทัศน์ของรายการได้ศึกษาหาข้อมูล หรือใช้ข้อมูลจากแหล่งใด มีที่ปรึกษาและการตรวจสอบข้อมูลคุณภาพอย่างไร

2.2.4 ขั้นตอนการผลิตรายการ

ก. การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในรายการและสัญญาของผู้ดำเนินรายการ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามกฎหมายมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

ข. ในการผลิตรายการแต่ละตอนใช้เวลาในการผลิตเท่าใด

ค. ในการผลิตรายการสุขภาพ ใช้เทคโนโลยีช่วยในการผลิตรายการหรือไม่ อย่างไร

ง. มีการประเมินผลรายการหรือไม่ และมีผลต่อรายการอย่างไร

จ. มีช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในรายการอย่างไร และมีผลต่อรายการอย่างไร

2.2.5 ขั้นตอนหลังการผลิต

ก. การเปิดเผยข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยมีผลต่อรายการและตนเองอย่างไร

ข. รายการสุขภาพควรมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร เพื่อให้เป็นรายการที่เกิดประโยชน์มากที่สุด

3. ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตรายการสุขภาพที่ออกอากาศทางสถานี โทรทัศน์ทีวีไทยของผู้ผลิตรายการ

3.1 ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการไม่ว่าจะเป็นนโยบายของสถานีฯ ปรากฏการณ์ งบประมาณ หรือปัจจัยที่มาจากการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีผลต่อการผลิตรายการสุขภาพหรือไม่ อย่างไร

3.2 ในกระบวนการผลิตรายการสุขภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ผู้ผลิตพบปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และมีผลต่อการผลิตรายการอย่างไร

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ศึกษาการนำเสนอรายการสุขภาพของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยจากเทปบันทึกรายการ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างผู้ผลิตรายการคนสู้โรค/รายการสถานีอนามัย/รายการขบวนการไร้พุง/รายการชีวิตที่ออกแบบได้ และรายการเพศผดุงใจ รวมถึงผู้บริหารสถานีฯ ที่มีบทบาทสำคัญด้านนโยบายในการผลิตรายการสุขภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่หลากหลาย ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในลักษณะทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ในบทที่ 4 โดยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย แนวคิดในการผลิตรายการโทรทัศน์ ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอรายการสุขภาพ ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไขในการผลิตรายการสุขภาพ ก่อนที่จะสรุปและอภิปรายผลการวิจัยในบทที่ 5 ต่อไป